

SERBIAN SECOND ADDITIONAL LANGUAGE: PAPER II

MARKING GUIDELINES

Време: 2 сата
Time: 2 hours

Број поена: 100
Marks: 100

These marking guidelines are prepared for use by examiners and sub-examiners, all of whom are required to attend a standardisation meeting to ensure that the guidelines are consistently interpreted and applied in the marking of candidates' scripts.

The IEB will not enter into any discussions or correspondence about any marking guidelines. It is acknowledged that there may be different views about some matters of emphasis or detail in the guidelines. It is also recognised that, without the benefit of attendance at a standardisation meeting, there may be different interpretations of the application of the marking guidelines.

SECTION A

QUESTION 1

Област: Мемоари, биографија, аутобиографија

- 1.1 Родио се у Чакову у данашњој Румунији 1739 или 1742 године. на рођењу је добио име Димитрије. Доситеј Обрадовић је умро 1811 године.

Нешто више од два века је прошло од како је именован за министра просвете обновљене српске државе после вишевековног турског ропства. Доситеј је уз Велику подршку Карађорђа Петровића основао претечу универзитета, Велику Школу у Београду. Није свој позив министра просвете Доситеј осетио тада њему се то догодило много пре озваничења, док је у својим делима и својим порукама свом народуостављао аманет, учио га и просвећивао.

Доситеј Обрадовић је био један од највећих учитеља и то младих које је он волео да каже, дело Доситеја Обрадовића било је посвећено младим духом, који су могли бити и одрасли људи, као и младом грађанском слоју који је тек почео да се навикава на књиге и на то да буде отворен према свету и све што он достиже и носи са собом.

- 1.2 Радња романа се дешава у османестом веку и припада рационалном погледу на свет.

- 1.3 Доситеј Обардовић је написао овај роман 1783 године. Роман припада епском књижевном роду, а по врсти аутобиографски роман.

Читава радња се одвија у 18. веку и то у местима која су везана за живот Доситеја Обрадовићаи његова кретања – Банат, Румунија, Фрушка гора. Тема романа су живот и детињство главног јунка, самог Димитрија Доситеја Обрадовића, његове згоде и незгоде, као и савети које аутор даје. У роману се појављују и други ликови, као што су његов рођак, потом Нико његов друг, игуман Теодор Милутиновић и други. Овај први део романа има дијалогске делове, али и наративне у којима аутор поучава читаоце, даје им морлане поуке, коментарише и савтеује како треба васпитавати децу. Могли бисмо рећи да је начин приповедања наративно -рефлексни (мисаони). Читави први део романа се може структурирати као наративни у коме описује своје доживљаје и сећања и мисаоно рефлексивни у коме излаже своја запажања, размишљања и на крају даје наравоученије. Свака глава на крају есејистички одељак који је аутору послужио да изложи своје идеје и да критикује идеологију са којом се не слаже. У том делу Доситеј васпитава читаоца и просвећује публику.

- 1.4 Назива се Доситејевим манифестом јер је то било његово прво просветитељско дело, роман из два дела, које је описао њего живот до 39 године. Приповедачки и дискриптивни стил. Српска култура је у Доситеју добила писца, педагога, мислиоца, филозофа, родољуба. Основна идеја водила му је била да научи свој српски народ. Да га ослободи сујеверја, заосталости. Животни сан му је било јединство народа. Залагао се за употребу народног језика у књижевности. Отворио је врата европске културе код нас и створио је основу за модерну књижевност код нас.

- 1.5 Св.Симеон је српски владар познат као Стефан Немања и отац Св.Саве. Повукао се у монаштво и добио име Симеон. Утемељивач је српске православне цркве и његова владавина представља преломни период у историји и култури српског народа. Подигао је велики број задужбина. Познато дело Житје Св. Симеона и завештање о језику које је оставио Св. Сава.
- 1.6 Дело је настало у средњем веку и хтео је да пренесе поруку ако изгубите свој језик и културу изгубићете идентитет као народ и на тај начин нестати са света. Зато је јако важно очувати свој језик, културу и религију и преносити са колена на колено. Да се ратови не добијају само биткама већ жирењем своје културе и очувањем свог матерњег језика. Јер шта вам вреди територије ако изгубите језик јер се губитком језика губи и један народ.
- 1.7 Свети Симеон заједно са својим сином Св. Савом и осталим синовима је спровео једну од највећих мисија за српски народ која се и дан данас наставља. Неуморно су изграђивали и били ктитори манастира како у Србији тако и ван ње. Они су се сматрали оснивачима дипломатије, архитетуре и заштитом српског народа и до дан данас. Манастир Хиландар је једна од највећих светиња које су Немањићи оставили иза себе као и многе друге које сведоче о српском народу као племенитом и хришћанском.
- 1.8 Манастир посвећен овом владару је Студеница где је сахрањен 1208 године.
- 1.9 Од тада је прошло осам векова и слави се вековима како у свом народу тако међу Грцима, Румунима, Бугарима и код Руса. Култ Саве и Немањића живи и дан данас. Сматрају се првим српским Просветитељима и дипломатама. Захвалност светитељима српски Народ је показао градећи бројне манастире и цркве како у Србији Тако широм света од Африке до Америке и Аустралије и Новог зеланда. Данас је на Врачару у Београду где је Синан Паша спалио свете мошти Светога Саве подигнут велелпни храм Св. Саве као највећа православана светиња на Балкану као један од материјалних показатеља љубави и поштовања које српски народ гаји према својим заштитницима.

SECTION B

QUESTION 2

Област: Филм

- 2.1 Балкански шпијун је комедија коју је написао Душан Ковачевић по коме је снимљен истоимени филм. Који период обухвата у прошлом веку?
- 2.2 Које године је снимљен филм и који су главни карактери у овом филму и познати глумци који их играју?
- 2.3 На чему је заснован драмски сукоб?
- (а) Зашто Илија Чворовић, уз братовљеву помоћ, прогања свог подстанара?
  - (б) Шта је утицало на сужавање његове свести?
  - (в) Шта је тоталитарни систем учинио са његовим умом?
- 2.4 Изнесите своје утиске о овом драмском приказу којим се завршава комедија Балкански шпијун.
- Шта вам се овде чини несхватљиво и немогуће, апсурдно?
- Изазива ли овај приказ смех?
- 2.5 Шта је теби било најсмешније у филму и опиши укратко ту сцену или догађај?

Drama ***Balkanski špijun*** Dušana Kovačevića napisana 1983. godine je **gorko-humorna studija** pomerenog ili, ako hoćete, poremećenog ponašanja zaplašenog čoveka koji je, jednom označen kao ideološki neprijatelj, prošao kroz ideološku torturu u Titovoj Jugoslaviji.

Aveti iz njegove prošlosti se vraćaju kada ga inspektor DB-a pozove na informativni razgovor kako bi se raspitao o njegovom ***sumnjivom podstanaru***, i tu počinje priča o balkanskom špijunu.

Dušan Kovačević se u svojim komadima uglavnom bavi temama javnog života u našoj zemlji, političkim, društvenim pojavama i sukobima karakterističnim za srpsku prošlost i sadašnjost.

Kako je on sam izjavio u jednom intervjuu, **njegove opsesivne teme su ratovi, policija, pritisak, neka vrsta terora koji se sprovodi nad neistomišljenicima**, onima koji se nalaze sa one strane vlasti, a dovoljno su odvažni da je slobodno procenjuju i glasno kritikuju, ali i delaju u skladu sa svojim uverenjima.

Povod za nastanak komada Balkanski špijun

Dušan Kovačević je ideju za ovaj komad dobio tako što je njega samog posetio policijski inspektor neposredno pre pišćevog leta u Ameriku početkom osamdestih godina prošlog veka.

Svoju posetu inspektor, inače mlad čovek kome je bilo jako neprijatno sve vreme tog razgovora, obrazložio je brigom službe da sam pisac eventualno može imati nekih neprijatnosti prilikom boravka u SAD, jer eto, oni znaju da će se tamo sretati sa ljudima koji važe za problematične. Diskretno mu je ostavio svoju vizit-kartu prilikom odlaska.

Dušan Kovačević je razgovor sa inspektorom shvatio kao **poziv na saradnju**, i zamislio se kako bi na taj poziv reagovao čovek koji stvarno ima nešto na teretu, policijski dosije, godine odležane u zatvoru, koji je uplašen i ima osećaj krivice. On bi, možda, da bi dokazao vlastima da je sada ispravan i lojalan, počeo da radi i stvari koje ne treba da radi.

Tako je naš komediograf dobio ideju da napiše svoj novi komad.

Preuveličana stvarnost u svrhu postavljanja dijagnoze jednog društva

Često korišćen postupak u komadima Dušana Kovačevića jeste **preuveličavanje određenih problematičnih aspekata društvenog života kako bi se oni bolje videli na sceni** i kako bi se gledaoci nakon uvida makar malo osvestili i trgnuli.

Njegovi komadi polaze od društvene stvarnosti i imaju koren u kritičkom odnosu prema njoj. Problemi i pitanja koja su u žiži pišćevog interesovanja i njegove dramaturške obrade osvetle se jarkim bojama, kontrasti se pojačavaju, doda im se dosta scenskog preuveličanja, *buke i besa* očajnih ljudi, ali i onih koji se još uvek bore.

Uz komične efekte i pametne, dosetljive i **duhovite replike protagonista (mnoge od njih imaju kultni status, publika ih zna napamet**, najviše zahvaljujući filmovima za koje je Dušan Kovačević napisao scenario), ova slika postaje humorno obojena i ne tako patetična, ali ostaje ozbiljna u slikanju naših mana i podela.

Njegove komedije nisu baš preterano smešne, i kada se pogledamo u njihovo ogledalo, najradije bismo zaplakali, ukoliko ne propevamo od muke.

Balkanski špijun svakako jeste preuveličana priča o ideološkoj paranoji uplašenog čoveka, i zaista bi se samo lud čovek mogao ponašati poput Ilije Čvorovića.

Pisac je iskoristio zaslepljenu ostrašćenost svog prevaspitanog junaka, bivšeg staljiniste, ne samo kao izvor smešnog u komadu nego i kao nekog u čijoj se svesti groteskno prelamaju ideološko-političke preokupacije nekadašnjeg, u vreme odigravanja radnje komada već prošlog, doba u SFRJ.

Ipak, kako će se pokazati, nedovoljno prošlog, jer upravo Ilijin rečnik vaskrsava tokom devedesetih godina, kada režim u vreme odumirućeg socijalizma i nastupajućeg nacionalizma ponovo u javni život uvodi podelu na *patriote i izdajnike*.

Poređenje Sumnjivog lica i Balkanskog špijuna

Pošto i Nušićevo *Sumnjivo lice* i Kovačevićev *Balkanski špijun* imaju istu temu kao zaplet – **lov na čoveka koji se pogrešno smatra državnim neprijateljem**, može se uporediti koliko se ove dve komedije razlikuju po osnovnom tonu i po načinu proizvođenja smešnog.

Pozorišni komad *Sumnjivo lice* Branislav Nušić je napisao 1887. ili 1888. godine, a izveden je tek 1923. godine.

U ovoj komediji Branislav Nušić bespoštedno slika i izvrgava ruglu pokvarenost, podlost, lažljivost, kukavičluk, lenjost, lopovluk državnih činovnika, ljudi bez ikakvih ideala, sa jedinom ambicijom da prevare što veći broj ljudi i trgujući pravom napune svoje džepove.

Glavni lik Nušićeve komedije je korumpirani državni službenik **Jerotije Pantić**, koji u hvatanju sumnjivog lica, špijuna koji radi protiv države, vidi svoju priliku za napredak u karijeri. Ispostavlja se da je uhvaćeno sumnjivo lice zapravo mladić koji se zove Đoka, verenik Pantićeve ćerke, te Jerotije biva ismejan i razobličen, i njegovi lepi snovi padaju u vodu. Kao izlaz iz situacije, ostaje mu da prizna svoju grešku pred ministrom i blagoslovu vezu dvoje zaljubljenih.

I tok i sam kraj komedije su u konvencijama komičnog žanra. Komični efekti Nušićeve priče **nalaze se u nesporazumu, u suprotnosti onoga što je stvarno i onoga što se priželjkuje**, gde želja Jerotija Pantića kratko vreme kroji stvarnost po svojoj meri. Ali on se, čim polako počne da se otkriva identitet uhvaćenog špijuna, brzo otrežnjuje i, prilagodljiv i praktičan kakav jeste, momentalno hvata priključak sa stvarnošću.

U *komadu Balkanski špijun*, međutim, zahvaljujući dobro postavljenoj početnoj situaciji, motivi Ilije Čvorovića za pronalaženjem imperijalističkog špijuna u nevinom podstanaru, pariskom krojaču Petru Jakovljeviću, su složeniji, psihološka analiza tananija, **jaz između stvarnosti i Ilijine stvarnosti sve dublji i njegova rastuća destruktivna i samodestruktivna paranoja dobija razmere čudovišnog i sablasnog**.

Glumci: Danilo Bata Stojković
Mira Banjac
Bora Todorović

Sonja Savić
Zvonko Lepetić

SECTION C

QUESTION 3

Област: Стрип

- 3.1 Хогар и Хелга и њихова деца и пас.
- 3.2 Крис Броунви.
- 3.3 Сатира.
- 3.4 У прво делу стрипа ради се да због исте исхране шпагете Брада му је поцрвенела.
А у другом делу он увек изиграва хероја и увек је неуморан
Хелга покушава да га подигне и пробуди али он каже уморио се после толико година брака.
- 3.5 Аутор је користио мушко – женске односе јер ту увек постоји нека Врста надметања и како се ти односи изграђују и због различитих полова, различит је и приступ животу.
- 3.6 Смешно је то што мушкарцима увек треба доста времена да схвате Да би покренули неке ствари а жене су увек те које су од акције.
Тако их у овом стрипу аутор доживљава и описује.

QUESTION 4

Област: Репортажа

- 4.1 Новине су „Новости“ интернет издање. Аутор непознат.
- 4.2 Ради се о Николи Тесли и његовом првом и последњем доласку у Србију у Београд. Обраћање студентима на Београдском универзитету где утиче на све студенте да својим радом, учењем и знањем подижу славу Српства у свету.
- 4.3 Новинарским, журналистика.
- 4.4 Десио се у 19. веку 1.06.1892 године.
- 4.5 Аутор се користи латиничним писмом.
- 4.6 Braćo i drugovi! Hvala vam na tolikoj pažnji i odlikovanju.

U vama gledam ja mlado Srpstvo, koje ima da radi na opštem zadatku sviju Srba. Vi ste budućnost Srpstva. Ja sam – kao što vidite i čujete – ostao Srbin i preko mora, gde se ispitivanjima bavim. To isto treba da budete i vi, i da svojim znanjem i radom podižete slavu Srpstva u svijetu“, rekao je okupljenima.

Број поена: 100
Total: 100 marks